Journal of Educational Sciences

Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Dergisi, Aralık 2014, 5(2), 62-74
http://dergi.adu.edu.tr/egitimbilimleri/

Yaratıcı Düşünme Becerisi Konusunda 2000 Yılı ve Sonrasında Yayımlanmış Makalelerin İncelenmesi[1]

Prof. Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU
Doç. Dr. Kerim GÜNDOĞDU
Mehmet ALTIN
Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Eğitim Programları ve Öğretim ABD

Nurşah AKSU
Zeliha Buket KOZAĞAÇ
Belma KOÇ
Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Özet

Eğitim ile ilgili yapılan araştırmalarda ülkemizde yöntembilim sorunu, birçok araştırmacı tarafından yapılan çalışmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Bu bakımdan, bu araştırmada eğitim konusunda faaliyet gösteren akademik dergilerde önemli bir kavram olan "yaratıcı düşünme becerileri" alanlarında ülkemizde yapılan çalışmaların yöntem kısmına odaklanılmıştır. Bu araştırmada eğitim bilimlerinde 2000'li yıllarda yayımlanmış yaratıcı düşünme konulu araştırmaların eğilimlerini belirlemek amacıyla yaratıcı düşünme konulu makalelerin yöntem, tür, desen, yazar sayısı, veri toplama araçları, örneklem ve veri analizi yöntemleri bakımından incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini ULAKBİM ve ASOS veri tabanlarından ulaşılan 2000-2013 yılları arasında yayımlanmış hakemli 33 dergiden elde edilen 53 Türkçe makale oluşturmaktadır. Araştırma var olan durumu belirlemek amacıyla yapılan betimsel tarama modeline göre yürütülmüş ve veri toplama aracı olarak Kutu ve Sözbilir (2008) tarafından geliştirilen "makale sınıflama formu" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda yaratıcı düşünme konulu makale sayısının, 2009 yılından günümüze kadar olan dilimde daha çok olduğu, makalelerin çoğunun araştırma- inceleme türünde olduğu, araştırmaların büyük bir kısmının nicel türde ve betimsel tarama yöntemi ile yürütüldüğü, makalelerde veri toplama aracı olarak daha çok anket ve ölçeklerin kullanıldığı, örneklem grubunu 6-8. sınıflar ilköğretim gruplarının oluşturduğu ve verilerin çözümlenmesinde en çok kullanılan yöntemlerim t- testi ve ANOVA olduğu bulguları elde edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Yaratıcı düşünme becerisi, yöntembilim, içerik analizi.

Analysis of Articles Published in the Field of Creative Thinking Skills After The Year of 2000

Abstract

The methodology issue in researches about education in Turkey has been put forward as a result of studies carried out by several researchers. Thus, this study is focused on methodology in studies on "creative thinking skills" –an important concept in academic journals on education carried out in Turkey. In this research, methodology, sample, collecting data, analysis techniques and methods were analyzed on the purpose of defining the tendency of creative thinking researches which were published by 2000s. The sample consists of 53 articles from ULAKBİM and ASOS database which were published in 33 different peer-reviewed journals between 2000 and 2013. The research was performed in descriptive survey model, and as a collecting data tool "Article Classification Form" developed by Kutu and Sözbilir (2008) was used. In conclusion, the number of the articles about creative thinking is more from 2009 to today, many of the articles are in research-review type, many researches are quantitative, and they are performed in descriptive survey model. As collecting data, questionnaire and scale are used, sample group consists of students from 6th, 7th and 8th graders, and t- test and ANOVA are mostly used for the analysis of the researches.

Key words: Creative thinking skill, methodology, content analysis.

1 22-24 Kasım 2013 tarihinde yapılan International Symposium on Changes And New Trends in Education sempozyumunda sunulan sözlü bildiri

GİRİŞ

Belli bir bilimsel alanda, alana yönelik sistematik ve bilimsel yollarla yapılan araştırmalara ilişkin elde edilen verilerin birçok alanda yeniliğe ve değişime yol açması doğaldır. Karadağ'ın (2009a) belirttiği gibi, belli alanlara yönelik üretilen eserlerin bilim insanları tarafından analizi o alana yönelik olarak yapılan çalışmaların derinliği ve yaygınlığı konusunda bilgi sağlayarak, alanın genel bir fotoğrafını çeker. Elde edilen veriler, çoğu zaman o ülkenin bilim politikalarını ve alana ait yönelimleri yakından etkiler. Bu çalışmalar gelecekte yapılması düşünülen çalışmalara ve alanda çalışanlara kaynak oluştururken, alana yönelik gereksinimlere ışık tutması bakımından da önemli görülür (Dunkin 1996; akt. Karadağ, 2009a). Yapılan bu çalışmalar, araştırmacıların hangi alanlara yönelmesi konusunda rehberlik eder ve aynı zamanda daha önce yapılan birçok çalışmayı analiz ettiğinden, çalışmalar arasındaki tutarlılıkları, tutarsızlıkları, sonuçların uyumu veya uyumsuzluğunu ortaya koyma bakımından bir iç tutarlılık işlevi de üstlenir (Onwuegbuzie ve Daniel, 2003).

Türk eğitim araştırmalarının yapıldığı alanlarda derinlemesine çalışılan özel konulara yönelik genel analizlerin/sentezlerin ve yorumların yapılması; araştırılan zaman dilimlerine ilişkin olarak eserlerin niteliğine dair bilgi vererek, araştırmacılara yol gösterme açısından da ışık tutar (Chang, Chang ve Tseng, 2010; Erdem 2011; Keselman vd. 1998; Lee, Wu ve Tsai, 2009; Tuzcu, 2003). Bir konu ile ilgili yapılmış olan bilimsel tezlerin incelenmesi ve analiz edilmesi, bir yandan o konunun derinliği ve yaygınlığı hakkında bilgiler verirken bir yandan da incelenen alanın genel görünümünü ortaya koyabilmektedir.

Mortimore (2000; Akt., Göktaş ve diğerleri, 2012)'a göre eğitim araştırması, eğitim alanına özgü araştırma süreçlerini kapsayan ve çeşitli yöntemlerle elde edilen verilerin sistematik olarak kaydedilmesi, analiz edilmesi ve yayımlanması sürecidir. Fazlıoğulları ve Kurul (2012) ise eğitim araştırmalarının, eğitimsel gerçekliğin kavranmasına; eğitime dair bilgi birikiminin sorgulanmasına; eğitim bileşenlerinin (öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler vd.), yaşantılarının anlaşılmasına; eğitim politika ve uygulamalarının incelenmesine katkıda bulunacağına dikkati çekmektedir.

Son yıllarda, ülkemizde, yukarıda değinilen anlayış çerçevesinde, belli bir bilgi birikimi çerçevesinde bir alanın hafızası olarak görülen literatür taramaları ve içerik analizi çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Türkiye'de bilimsel araştırma eğilimlerini belirleme konusunda özellikle son yıllarda yapılan bu çalışmaların birçoğu makale/süreli yayın incelemesi iken; birçoğu da alanda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesine yöneliktir (Küçükoğlu ve Ozan, 2013). Bu çalışmalar geniş bir düzlem içinde kendine yer bulmuş ve araştırmacılara teknolojiden, öğretim programlarının öğelerine ve programların uygulanmasına, elen eğitiminden öğretmen yetiştirmeye kadar bulunulan alanı analiz etme amacına hizmet etmektedir. Erdoğmuş ve Çağıltay (2009), eğitim teknolojileri alanında yapılan master ve doktora tezlerini; Fazlıoğlu ve Kurul (2012), Türkiye'de eğitim alanında hazırlanmış olan doktora tezlerini; Karadağ (2009) Türkiye'de eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerini incelemişlerdir. Göktaş ve diğerleri (2012), SSCI ve ULAKBİM veri tabanları tarafından dizinlenen Türkiye'deki eğitim dergilerinde 2005-2009 yıllarında yayımlanan eğitim araştırmalarını içerik analizine tabi tutarken, Yalçınkaya ve Özkan (2012), 2000-2011 yılları arasında Türkiye'de matematik öğretimi alanında yayımlanmış, matematik öğretimi alternatif yöntem ve teknikleri ile ilgili Türkçe makaleleri incelemiştir. Sevim ve İşcan (2012), Türkçe eğitimi alanında yazılmış yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimeleri incelemek ve tematik olarak gruplandırmak amacıyla yaptıkları araştırmada Türkçe eğitimi alanında yazılmış olan yüksek lisans tezlerini; Seymen, Maltepe ve diğerleri (2009) ise Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinin sosyal bilimler enstitüleri tarafından yayımlanan sosyal bilimler enstitüsü dergilerini analiz etmişlerdir. Şimşek, Özdamar ve diğerleri (2009), Türkiye'de 2000-2007 yılları arasında eğitim teknolojisi alanında tamamlanmış olan 259 yüksek lisans tezini; Erdem (2011), Türkiye'de eğitim bilimleri alanında yayımlanan süreli yayınlardaki makaleleri ve Ozan ve Köse (2012) ise eğitim programları ve öğretim alanında yapılan araştırmalardaki eğilimleri incelemişlerdir.

Gelişmişlik ve kalkınmışlık ölçüsü sanayi üretimine ve gücüne dayanan, geçmişin aksine günümüzde gelişmişlik ve kalkınmışlık, bilgi üretimi ve sahip olunan patent sayısı ile ölçülmektedir. Bilgi çağı da

denilen bu dönemde bilgi ve üretilen her şey hızla tüketilmekte, yeni bilgi ve ürün geliştirmenin hızı ve niteliği önem kazanmaktadır. Bu bağlamda insanımız ve özellikle de eğitimciler çağın gerektirdiği yaşam ve düşünme becerilerine sahip olmalı; girişimcilik, yenilik, yaratıcılık gibi özelliklerle donanık kılınmalıdır Yanpar-Yelken, 2009). Gelişmişlik ve kalkınmışlık ölçüsü sanayii üretimine ve gücüne dayanan geçmişin aksine günümüzde gelişmişlik ve kalkınmışlık, bilgi üretimi ve sahip olunan patent sayısı ile ölçülmektedir. Bilgi çağı da denilen bu dönemde bilgi ve üretilen her şey hızla tüketilmekte, yeni bilgi ve ürün geliştirmenin hızı ve niteliği önem kazanmaktadır. Bu nedenle yaratıcı düşünen ve bu düşünceyi yeni, farklı ürünlerin üretimine dönüştürebilen bir üretim anlayışına ihtiyaç vardır (Duruhan ve Çapuk, 2011).

Literatüre bakıldığında birçok bilim insanı ve eğitimci (Beyer, 1988; Özden, 2000; Presseisen, 1985) düşünme becerileri denildiğinde ilk akla gelenler arasında problem çözme, karar verme, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme ve yaratıcı problem çözme; okuduğunu anlama ve yazma, bilimsel düşünmeyi saymaktadır. Fichter (2005) ise bireylerin eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünme gibi birçok farklı özellikleri olduğunu ve bunların eğitim yoluyla da geliştirilebileceğinden bahseder.

Düşünmenin özü yaratmaktır. "Düşünüyorum öyleyse varım" diyerek düşünmeyi insan olmanın ön koşulu olarak gören Descartes'in ve Aristo'nun yanında; Locke düşünmeyi ruhun kendini dinleyerek kendi yaptıkları hakkında bilgi edinmesi olarak görür. Bu bakımdan, zihinsel süreç sonunda alışılanın dışında, bilinenin ötesinde, yeni, özgün ve farklı bir ürün ortaya koyarak, kendimizi ve dış çevremizi değiştirebilmek yaratıcılık olarak görülebilir. Bu bakımdan yaratıcı olabilmenin ön koşulu nitelikli düşünebilmektir.

Yaratıcılık "sorunlara, aksaklıklara, bilgi eksikliklerine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlüğü tanım, güçlüğe çözüm arama ve kestirimde bulunma" olarak tanımlanmaktadır. (Torrance,1966). TDK (2002)'ya göre yaratıcı düşünce ise düşünmenin türetici, yeni durumları araştırıcı ya da eski sorunlara yeni çözüm yolları bulan, düşünene göre yeni olan düşüncelerle sonuçlanan bir özellik göstermesidir. Genellikle sözle başlayan yaratıcılık genetik ve informal süreçlerin etkisiyle ortaya çıkabilirken, kavrayış yoluyla aniden ortaya çıkabilen bir davranış iken, yaratıcı düşünme eğitim yoluyla ilişkilendirilen ve farklı aşamalardan oluşan bir organizasyon sürecidir. Saban'a (2002) göre yaratıcılık halihazırdaki kalıpların, olağan kabul edilen düşünceleri dışına çıkma, adapte etme, üretme veya değiştirmeyi gerektirir.

Yaratıcılık, var olan bilgilerden ve bu bilgiler in birbirleri arasındaki ilişkilerden yola çıkılarak yeni bilgilerin üretilmesidir (Soylu, 2004; akt. Özerbaş, 2011). Aslında aynı anlama sahip olmayan, ancak birbiri yerine sıkça kullanılan 'yaratıcılık' hem zihinsel hem de performansa dayalı etkinlikleri çağrıştırırken, 'yaratıcı düşünme' daha çok bilişsel etkinlikleri çağrıştırmaktadır (Doğan, 2005). Güleryüz (2001) yaratıcılığı her insanda bulunması gereken bir özellik, anlatım özgünlüğü, mantıksallık, tutum ve davranış ve düşünme biçimi olarak görmektedir. Yavuzer (1994) ise bireyin yaratıcılık özelliğiyle doğduğunu; kabullenme, kendi dünyasıyla barışık olma ve sırf insan olması nedeniyle ona değer verilmesiyle yaratıcılık özelliklerinin desteklenebileceğini belirtmektedir.

Yaratıcı düşünme; yeni fikirler oluşturma, alternatifleri arama ve bulma, yeni bir yaklaşıma uyarlama, mevcut seçenekleri keşfetme, varsayımları teşvik etme becerilerini kapsamaktadır. Yaratıcı düşünme, bir problemin çözümlerini ya da bir olgunun olası açıklamalarını şekillendirme olarak tanımlanabilir. Yaratıcı düşünmede yaratma süreci Wallas modelinde dört adımda gerçekleşmektedir (Doğan, 2011):

1. Hazırlık dönemi: Problemlere karşı bilinçli, mantıklı ve sistematik yaklaşma işlemlerini kapsar. Gereksinim ya da gerçekleştirilmek istenen şey saptanır, tanımlanır. Bilgi ya da malzeme toplanır.
2. Kuluçka dönemi: Hazırlık aşamasından sonra bireyin kendini rahatlamaya bıraktığı dönemdir. Problemlerin çözümü bilinçaltında gerçekleşir. Yeni ve orijinal görüşler ortaya çıkabilir. Bu aşama çok kısa veya çok uzun zaman alabilir. Dalgın düşünme, derin düşünme bilinçaltı süreçler, görselleştirme, duyumsama gibi yetiler iş başındadır.

3. Aydınlanma dönemi: Problemlere ilişkin çözümlerin zihinde canlandığı, belirginleştiği dönemdir. Çözümün bulunduğu aşamadır. Bu aşama anlıktır. Çözüm ya da yapılacak şey birden ortaya çıkar, gelişir.
4. Değerlendirme dönemi (sonuçların doğrulanması): Bilinçli ve mantıksal düşünmenin ağırlıklı olduğu dönemdir. Çözümler sınanır, aksaklıklar giderilir, eksikler tamamlanır. Çözümün denendiği, değerlendirildiği, gerekli son düzeltmelerin yapıldığı aşamadır.

Düşünme eyleminin bir sonucu olarak ele alınabilecek olan yaratıcılık ve yaratıcı olma eylemi eğitim alanında öğretim programları aracılığıyla desteklenmekte ve çeşitli dersler aracılığıyla bireylerde yaratıcılığın geliştirilmesine hizmet etmektedir. Buna rağmen yaratıcılık ve yaratıcı düşünmenin önünde engeller bulunmaktadır. Bunlar bireysel, kurumsal ve toplumsal bazda ele alınabilir. Kendine güvensizlik, yanlış yapmaktan çekinme, eleştirilme korkusu, sabırsızlık, utangaçlık gibi kişilik özelliklerinin pekiştirilmesi bireysel engeller olarak görülebilir. Değişime direnme, baskı, otoriter yönetim, gözetim altına alma, mobbing, aşırı ciddi bir ortam, sürekli izleme aşırı rekabet vb durumlar ise kurumsal engellerden sayılabilir. Hayal kurmayı engelleme, tabular, saçma düşüncelere boğulma, gelenekler, korku, yapıyı koruma, dogmatizm ise toplumsal engeller arasındadır (Erdem, 2005).

Tüm yukarıda bahsedilen açıklamalardan ve eğitim ile üretim arasındaki ilişkiden yola çıkarak, ihtiyaç duyulan insan niteliklerinden biri olan yaratıcı düşünme becerisinin, bilimsel araştırmalardaki yerini ve bu bilimsel araştırmaların etkililiğini belirleyen içerik analizinin, alana kuramsal ve uygulama açısından yeni bir bakış açısı kazandıracağı beklenmekte ve yürütülen araştırma bilimsel araştırmaların eğilimini ortaya koyacağı için önemli bulunmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı 2000- 2012 yılları arasında eğitim bilimleri ve sosyal bilimler dergilerinde yayımlanmış yaratıcı düşünme konulu makalelerin, yöntem, tür, desen, yazar sayısı, veri toplama araçları, örneklem ve veri analizi yöntemleri bakımından incelenmesi ve belirlenmesidir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma var olan durumu ortaya koymak ve tanımlamak amacıyla kullanılan betimsel bir çalışmadır. Araştırmada veriler, nitel araştırma ilkeleri doğrultusunda doküman incelemesi yöntemi ile toplanmıştır. Belgesel gözlem (Duverger,1973; akt. Karasar, 2012) veya doküman metodu (Rummel, 1968; akt. Karasar, 2012) olarak da bilinen doküman incelemesi yöntemi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerden verilerin araştırma amacına uygun biçimde toplanmasını kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2004).

Veri Kaynakları

Veriler, doküman incelemesi yöntemi ilkeleri çerçevesinde toplanılmak üzere ULAKBİM ve ASOS veri tabanlarında 'yaratıcı düşünme' anahtar kelimesiyle taranıp ulaşılan toplam 53 makaleden toplanmıştır. Bu makaleler, 33 farklı hakemli dergide 2000- 2013 yılları arasında yayımlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmacılar, ULAKBİM ve ASOS veri tabanlarını tarayarak "yaratıcı düşünme" konulu toplam 53 makaleye ulaşmıştır. Ulaşılan makalelerden veri toplamak amacıyla Sözbilir ve Kutu (2008) tarafından geliştirilen makale sınıflama formu kullanılmıştır. Bu form, araştırmada kullanılmadan önce, araştırmanın uygunluğu ve kapsam geçerliği açısından eğitim programları ve öğretim anabilim

dalından iki uzman tarafından incelenmiştir. Form, makalenin künyesi, başvurulan yöntem, veri toplama araçları, veri kaynakları/örneklem ve veri analizi olmak üzere beş kısımdan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Yapılan araştırmada elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan içerik analizi, yazılı metinlerin bazı özelliklerini sayısal olarak belirtmeye de yarayan bir analiz tekniği olup materyalin nitel analizi ve istatistiksel sonuçları arasında köprü görevi görmektedir (Bauer, 2003; Akt. Göktaş ve diğerleri, 2012). Doküman incelemesi yöntemiyle elde edilen sözel veriler, içerik analizi yöntemiyle nicelleştirilmiş (Balcı, 2015) ve frekans ve yüzde değerleri ile ifade edilmiştir.

BULGULAR ve YORUM

İncelenen ve analizleri yapılan makalelerin yayınlanma yılına ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 1`de verilmiştir.

Tablo 1. *Makalelerin yayınlandığı yıla ilişkin veriler*

Kategori	f	%	Kategori	f	%
2002	2	3,8	2008	1	1,9
2003	5	9,4	2009	4	7,5
2004	5	9,4	2010	4	7,5
2005	4	7,5	2011	7	13,2
2006	7	13,2	2012	6	11,3
2007	8	15,1	**Toplam**	53	100

Makaleler incelendiğinde 2000 ve 2001'li yıllar ait incelenen veri tabanlarında yayımlanan makalelerde yaratıcılık/yaratıcı düşünme alanında herhangi bir yayının olmadığı görülmektedir. Yayımlanma yılları incelendiğimde ilgili alana ait yayınlarda dönem dönem artış olduğu, bazı yıllarda ise azalma olduğu gözlenmektedir. Özellikle eğitimde yapılandırmacı anlayışın benimsenmesiyle birlikte, yaratıcı düşünme konusunun, diğer düşünme becerileriyle birlikte öğretim programlarında ağırlıklı olarak amaçlanmasıyla birlikte 2005 yılından itibaren yapılan yayınların dikkate değer şekilde artış göstermiştir.

Konuyla ilgili olarak yazılan makalelerde yer alan yazar sayılarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 2`de verilmiştir.

Tablo 2. *Yazar sayısına ilişkin veriler*

Kategori	f	%
1 yazarlı	27	50,9
2 yazarlı	22	41,5
3 yazarlı	2	3,8
4 yazarlı	2	3.8
Toplam	53	100

Makalelere ilk bakıldığında çok yazarlı eserlerin fazlaca yer almadığı dikkati çekmektedir. Yayımlanan makaleler incelendiğinde 27 çalışmanın (%50,9) tek yazarlı, 22 çalışmanın ise (%41,5) iki yazarlı olduğu görülmektedir. Ayrıca ikişer çalışmada ise yazar sayıları üç ve dört (%3,8)'tür. Beş ve altı yazarlı çalışma bulunmamaktadır. Bu durumda, yaratıcı düşünme alanından yazılan makalelerde araştırmacıların ekip çalışmasını tercih etmedikleri söylenebilir. Ekip çalışmasının tercih edilmeme sebebi olarak, yayınlardan elde edilen akademik puanların sıralamada gerilerde olan yazarlar için oldukça düşük olması ve yazarların, çoklu yazarlı çalışmalardaki yazar sıralamasında gerilerde olmaktansa az yazarlı çalışma yapmayı tercih etmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Makalelerin araştırma türüne ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 3`te verilmiştir.

Tablo 3. *Makalelerin türüne ilişkin veriler*

Kategori	**f**	**%**
Araştırma-inceleme	36	67,9
Kuramsal (Derleme)	17	32,1
Toplam	53	100

Yayımlanan makalelerin türü incelendiğinde ise makalelerin büyük çoğunluğunun araştırma-inceleme türü (f:36; %67,9) olduğu görülürken, 17 çalışmanın kuramsal (derleme) türünde (%32,1) olduğu görülmektedir. Yayın türüne bağlı olarak araştırmacıların konuyla ilgili olarak alan/saha araştırmalarına önem verdikleri söylenebilir.

Yayımlanan makalelerin izledikleri araştırma yöntemlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 4`te verilmiştir.

Tablo 4. *Makalelerin desen veya yöntemlerine ilişkin veriler*

	Araştırma Deseni	**Araştırma Yöntemi**		**f**	**%**
NİCEL	Deneysel	Gerçek deneysel		5	9,4
		Yarı deneysel		4	7,5
		Tek denekli		2	3,8
			Ara toplam	11	20,8
	Deneysel Olmayan	Betimsel tarama		13	24,5
		İlişkisel tarama		2	3,8
		Karşılaştırmalı		5	9,4
			Ara toplam	20	37,7
NİTEL	Etkileşimli	Durum çalışması		5	9,4
		Diğer		1	1,9
			Ara toplam	6	11,3
	Etkileşimsiz	Kavram analizi		11	20,8
		Tarihsel analiz		2	3,8
			Ara toplam	13	24,5
KARMA	Karma	Açıklayıcı		1	1,9
		Keşfedici		1	1,9
		Çeşitleme		1	1,9
			Ara toplam	3	5,7
		Toplam		53	%100

Yayımlanan makalelerde başvurulan desenler incelendiğinde 20 çalışmanın deneysel olmayan desenle (%37,7), 13 çalışmanın etkileşimsiz desenle (%24,5), 11 çalışmanın deneysel desenle (%20,8), altı çalışmanın etkileşimli desenle (%11,3) ve üç çalışmanın ise karma desenle (%5,7) gerçekleştirildiği görülmektedir. Araştırmalarda kullanılan yöntemler incelendiğinde ise 13 çalışmada (%24,5) betimsel tarama yöntemine, 11 çalışmada (%20,8) kavram analizi yöntemine, beşer çalışmada gerçek deneysel, karşılaştırmalı ve durum çalışması yöntemine (%9,4), ikişer çalışmada tek denekli, ilişkisel tarama ve tarihsel analiz yöntemine, birer çalışmada ise açıklayıcı, keşfedici, çeşitleme ve farklı bir etkileşimsiz yönteme başvurulduğu görülmektedir. Bu bağlamda, araştırmacıların yaratıcı düşünme konusu ilgili yazılan makalelerde ağırlıklı olarak deneysel olmayan nicel yöntemlere başvurdukları, nitel çalışmalar yaptıkları, ancak karma çalışmalara yeterince yönelmedikleri söylenebilir. Karma çalışmalar, nitel ve nicel yöntem ya da paradigmaların bir yaklaşımıdır (Balcı, 2015). Dolayısıyla, her iki yöntemde uzmanlık gerektirir ve bu durum araştırmacıları daha fazla zorlamaktadır. Bu yüzden araştırmacılar tek bir yönteme odaklanmayı tercih edebilmektedirler.

Araştırma-incelemeye dayalı olan makalelerin veri toplama araçlarına ilişkin frekans değerleri Tablo 5`te verilmiştir.

***Tablo 5**. Makalelerin veri toplama araçlarına ilişkin veriler*

Kategori	Alt kategori	f	Kategori	Alt kategori	f
Gözlem	Katılımcı	3	Anket/Ölçek	Açık uçlu	13
	Katılımcı olmayan	1		Likert tipi	7
	Belirtilmemiş	2		Diğer	4
	Toplam	6		**Toplam**	24
Görüşme	Yapılandırılmış	3	Dokümanlar		2
	Odak grup	1			
	Belirtilmemiş	1			
	Toplam	5			
Başarı testi	Açık uçlu	2	Tamamlayıcı (Alternatif) değerlendirme		1
	Çoktan seçmeli	4			
	Diğer	1			
	Toplam	7			
Yetenek/Kişilik testi	Çoktan seçmeli	1	Diğer		5
	Diğer	5			
	Toplam	6			

Yayımlanan makalelerde veri toplama araçlarının çeşitliliğine yönelik olarak yapılan analiz sonucunda, araştırma-incelemeye dönük makalelerin veri toplama araçları incelendiğinde 24 çalışmada anket/ölçek, yedi çalışmada başarı testi, altışar çalışmada gözlem ve yetenek/kişilik testleri, beş çalışmada görüşme, iki çalışmada doküman analizi, bir çalışmada ise tamamlayıcı (alternatif) değerlendirme kullanıldığı anlaşılmaktadır. Anket/ölçeklerin 13'ünün açık uçlu, yedisinin ise likert tipli olduğu görülmektedir. Araştırmacıların konuya ilişkin yaptıkları çalışmalarda genel olarak, daha geniş bir örneklemden daha kolay veri toplamaya yarayacak şekilde anket/ölçeklere yöneldikleri söylenebilir.

Yayımlanan makalelerin örneklem gruplarına ilişkin frekans değerleri Tablo 6`da verilmiştir.

Tablo 6. *Makalelerin örneklem gruplarına ilişkin veriler*

Kategori	**f**	**Kategori**	**f**
Okul öncesi	6	Öğretmenler	1
İlkokul	4	Yöneticiler	1
Ortaokul	16	Veliler	1
Ortaöğretim	3	Öğretim elemanları	1
Lisans	9	Müfettişler	0
Lisansüstü	0	Diğer	1
Toplam	53		

Örneklem grupları incelendiğinde 16 çalışmanın ortaokul öğrencisiyle, dokuz çalışmanın lisans öğrencisiyle, altı çalışmanın okul öncesi öğrencisiyle, dört çalışmanın ilkokul öğrencisiyle, üç çalışmanın ortaöğretim çalışmasıyla, birer çalışmanın ise öğretmen, yönetici, veli ve öğretim elemanlarıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Çalışmaların daha çok öğrencilerle yürütülmüş olması, araştırmacılarının çalıştıkları kurumlardaki öğrencilere ulaşmalarının daha kolay olduğundan ve yetişkin katılımcıların çalışmalara daha fazla direnç gösterebilmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Makalelerin örneklem büyüklüklerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 7`de verilmiştir.

Tablo 7. *Makalelerin örneklem büyüklüklerine ilişkin veriler*

Kategori	**f**	**%**
11-30 arası	3	8,3
31-100 arası	14	38,9
101-300 arası	12	33,3
301-1000 arası	6	16,7
1000`den fazla	1	2,8
Toplam	36	100

Makalelerin örneklem büyüklükleri incelendiğinde 14 çalışmada 31-100 arası (%38,9), 12 çalışmada 101-300 arası (%33,3), altı çalışmada 301-1000 arası (%16,7), üç çalışmada 11-30 arası (%8,3), bir çalışmada ise 1000'den fazla katılımcının bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda, araştırmacıların orta ölçekli örneklem büyüklüklerini tercih ettikleri söylenebilir.

Makalelerin veri analiz tekniklerine ilişkin frekans değerleri Tablo 8`de verilmiştir.

Tablo 8: *Makalelerin veri analiz tekniklerine ilişkin veriler*

Kategori	**Alt kategori**		**f**
Betimsel	Frekans/yüzde		4
	Ortalama/Standart sapma		12
		Toplam	16
Kestirimsel	Korelasyon Analizi		7
	t-testi		16
	ANOVA (Varyans analizi)		7
	Faktör Analizi		4
	Regresyon Analizi		1
	Non-Parametrik Testler		2
	Diğer		6
		Toplam	43
Nitel	İçerik analizi		5
	Betimsel analiz		5
	Diğer		4
		Toplam	14

Makalelerin veri analiz tekniklerine ilişkin frekans değerleri incelendiğinde 43 çalışmadan toplanan verilerin kestirimsel analiz, 16 çalışmanın betimsel analiz ve 14 çalışmanın ise nitel veri analizi ile analiz edildiği görülmektedir. Kestirimsel analiz tekniklerinden en çok t-testinin (f: 16) kullanıldığı görülmektedir. Yedişer çalışmada ise korelasyon analizi ve ANOVA kullanılmıştır. Betimsel veri analiz tekniklerinden en çok ortalama ve standart sapma hesaplamalarına başvurulduğu görülmektedir. Bu bağlamda, yapılan çalışmalarda araştırmacıların kestirimsel istatistik sonuçlarından yola çıkarak araştırmalarında yer verdikleri farklı değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamaya yönelik veri analizi tekniklerine daha çok yer verdikleri söylenebilir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu araştırma, Türkiye'de 2000-2013 yılları arasında 'yaratıcı düşünme' alanında ULAKBİM ve ASOS İndexi veri tabanlarında yayınlanmış makalelerin yayınlandığı yıl, yazar sayısı, türü, veri toplama araçları, örneklem özellikleri, veri analiz teknikleri açısından değerlendirilmesi ve yaratıcı düşünme alanındaki araştırma eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

2000-2001 ve 2013 yıllarında ULAKBİM ve ASOS İndex'teki veri tabanlarında "yaratıcı düşünme" konusunda yayınlanmış makale bulunamamıştır. Araştırılan senelerde makale sayıları arasında büyük farklar bulunmamakla beraber 2008 yılında bir makale yayınlanmıştır. Makalelerin çoğunluğu iki ya da tek yazarlıdır. Makale başına düşen yazar sayısı ise ortalama 1,6 olarak bulunmuştur. Çok yazarlı çalışma yapılmaması, akademisyenlerin farklı üniversitelerde olması, araştırmanın demografik özelliklerinin çok yazarlı çalışma için yeterli düzeyde olmaması yönünde yorumlanabilir.

Yaratıcı düşünme konulu makalelerin büyük çoğunluğu araştırma-incelemeye dayalı makalelerdir. Bu sonuç, Erdem (2011)'in, 2005-2006 yıllarında Türkiye'deki eğitim alanında yapılan çalışmaların %79'unun araştırma-incelemeye dayalı makaleler olduğu sonucuyla benzerdir. Bu durum ülkemizde yapılan akademik çalışmaların pozitivist geleneğin de etkisiyle alan araştırmalarına dayalı olarak gerçekleştirildiği şeklinde yorumlanabilir.

Makalelerin çoğunluğunda nicel yöntemi kullanılmıştır. Erdem (2011), eğitim alanında yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunun (%82) nicel araştırma yöntemleri kullanıldığını ortaya koymuştur. Ozan ve Köse (2012), 'Eğitim Programları ve Öğretim' alanındaki çalışmaların %81,5' inin nicel yöntem kullanılarak hazırlandığını ortaya koymuşlardır. Makalelerin nicel ağırlığının fazlalığına ilişkin pek çok analiz araştırması da (Arık ve Türkmen, 2009; Balcı ve Apaydın, 2009; Fazlıoğulları ve Kurul, 2012; Guo ve Sheffiled, 2008; Hranstinski ve Keller, 2007; Karadağ, 2009b) ile bu araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu deneysel olmayan araştırma deseninde ve betimsel tarama metodu kullanılarak yapılmıştır. Bu yöntemlerle daha çok var olan durum ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Yasavur (2013) ve Eşsizoğlu (2013), çalışmalarında yaratıcı düşünmeyi geliştiren yöntem ve tekniklerin uygulama etkinlikleriyle oluşturulacak programlarla deneysel çalışmaların yapılması ve alana deneysel çalışmalarla katkıda bulunulması gerektiğini dile getirmektedirler. Orçan (2013), yaratıcı düşünmeyle ilgili yapılacak deneysel çalışmalarda birden fazla grupla çalışmalar yapılmasını önermektedir. Daha kaliteli, güvenilir ve geçerli sonuçlar için karma yöntemlerle çalışmaların yapılması gerekmektedir. Makalelerde deneysel olmayan deseni nitel araştırma yöntemlerinden etkileşimsiz desen takip etmektedir. Makalelerle ilgili karma çalışmaların fazlaca yapılmaması, bu türden araştırmaların fazla zaman alması ve seçilen konunun karma araştırmalara uygun olmamasına yorumlanabilir.

Yapılan çalışma, yaratıcı düşünme alanında yayımlanan çalışmalarda veri toplama araçları bakımından en çok nicel analizlere uygun anket ya da ölçekler kullanıldığını göstermektedir. Bunlar arasında daha çok açık uçlu anket veya ölçeklerin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bunun da araştırılan konunun yapısına uygun ölçme aracının bulunması gerekliliği ile ilgili olduğuna

yorumlanabilir. Bunların yanında yetenek veya kişilik testleri, başarı testleri, gözlem ve görüşmenin de kullanıldığı görülmektedir. Yalçınkaya ve Özkan'ın (2012) araştırmasında da benzer bulgulara rastlanmıştır. Alternatif veri toplama araçlarının sadece bir makalede kullanıldığı görülmektedir. Göktaş, Hasançebi, Varışoğlu, Akçay, Bayrak, Baran ve Sözbilir'in 2012 yılında yayımladıkları "Türkiye'deki Eğitim Araştırmalarında Eğilimler: Bir İçerik Analizi" isimli çalışmalarında veri toplama aracı olarak en çok anket ve ilgi/ tutum/ kişilik/ yetenek testlerinin kullanıldığı, gözlem ve alternatif araçların ise çok fazla kullanılmadığı tespit edilmiştir.. Alternatif veri toplama araçlarını kullanmak için yeterli zamanın olmaması, uğraştırıcı ve daha fazla emek gerektirmesi, verilerin analizinde çıkabilecek sıkıntılar nedeniyle kullanımının tercih edilmediği yorumlanabilir. Bu tip veri toplama araçlarıyla daha derin ve geçerli verilerin toplanması olasıdır.

Örneklem grubunda en çok ortaokul, daha sonra lisans öğrencileri, okul öncesi, ilkokul, ortaöğretim grupları yer almıştır. Öğretmenler, yöneticiler, veliler, öğretim görevlileri ile ise birer makalede çalışılmıştır. Müfettişlerle ve lisansüstü öğrencileriyle çalışma yapılmamıştır. Müfettişlerle çalışma yapılamaması, onlara ulaşımın zor olması, prosedürlerin uzun ve uğraştırıcı olması gibi nedenlerle olabilir. Tüm veliler ulaşılma zorluğu, çalışmaya katılmada zaman ayırmak istenmemesi gibi sebeplerle çalışma sayısını kısıtlayabilir. Öğretmenler, yöneticiler ve öğretim görevlileri ile yapılan çalışmanın az olması, çalışma koşullarının zorluğu, yoğunluk, vakit ayıramama gibi durumların var olması olabilir. Ayrıca yaratıcılık konusunun çocukların gelişim dönemleri dikkate alındığında, bu çalışmanın analizlerinde gözlendiği gibi, aileden başlayarak üst kademe ve sınıflarda desteklenmesi ve çalışmaların genelde öğrencilerle yapılması mazur görülebilir. Çalışmanın ortaokul öğrencilerinde yoğunlaşması ise örneklem yeterliliği ve kolay ulaşma imkanı olabilir. Çalışmaların konu alanının yaratıcılık olması dolayısıyla da okul öncesi grubu üzerine yapılması önerilebilir. O dönemdeki çocukların, yaratıcılığı engelleyen çevresel etmenlerle karşılaşma ve etkilenme durumlarının az olması kısacası yaratıcı düşünmelerinin önündeki engellerin en az düzeyde olması, dolayısıyla daha sağlıklı sonuçlar elde edilebilir düşüncesini ortaya koymaktadır.

Örneklem büyüklüğü ise 31-100 kişi ve 101-300 kişi aralıklarında yoğunlaşmıştır. Öztürk (2013), çalışmasında yaratıcı düşünmeyle ilgili büyük örneklemlere sahip kapsamlı çalışmalar yapılması gerektiğini önermiştir. Makalelerde elde edilen verilerin analizinde en çok kestirimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Analizde sırasıyla en çok t-testi, ortalama/ standart sapma değeri ve ANOVA teknikleri kullanılmıştır. ANCOVA, MANOVA, MANCOVA ve grafikle gösterim gibi istatistiksel analiz teknikleri kullanılmamıştır. Bu eksiklikte araştırılan konunun verileri, amacına uygunluğu gibi durumlar etkili olmuş olabilir. Çok değişkenli araştırmaların ve bunlara uygun çoklu veri analizlerinin yapılmamış bu alanyazındaki eksiklerden biri olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, 2000-2013 yılları arasında, literatür taraması ULAKBİM ve ASOS İndex'te bulunan veri tabanlarında yapılmış, yaratıcı düşünme alanında yayınlanan makalelerin genel anlamda araştırma-inceleme türünde az yazarlılık, tek yöntemlilik (nitel ya da nicel), verilerin anket ya da ölçeklerle toplandığı, kolay ulaşılabilir örneklem gruplarının seçildiği, diğer veri analiz tekniklerine göre daha kolay istatiksel tekniklerden yararlanıldığı tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

Araştırmacıların var olan durumu incelemek yerine, son yıllarda farklı tez çalışmalarında desteklendiği ve görüldüğü gibi daha çok karma yöntemlerle derinlemesine veri elde etmeye yönelik çalışmalar yapması önerilebilir. Böylece daha güvenilir veriler elde edilebilecektir. Ayrıca yaratıcılık kavramının öğrencilerden yalnız anket ve ölçekler aracılığıyla "algı" ve "yönelim" biçiminde toplanması, yaratıcılık kavramının üstünkörü anlaşılmasına neden olabilir. Bu bakımdan yaratıcılığın ve yaratıcılığı ortaya çıkaran her türlü etkenin alanda bilimsel olarak gözlenmesi gibi çalışmaların yer aldığı derinlikli nitel araştırmalara yönelmeleri önerilebilir.

KAYNAKLAR

Arık, R. S. ve Türkmen, M. (2009). *Eğitim bilimleri alanında yayınlanan bilimsel dergilerde yer alan makalelerin incelenmesi.* The First International Congress of Educational Research, Çanakkale oc.eab.org.tr/egtconf/pdfkitap/pdf/488.pdf

Balcı, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma.* Ankara: Pegem Akademi.

Balcı, A., ve Apaydın, Ç. (2009). Türkiye'de eğitim yönetimi araştırmalarının durumu: Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi dergisi örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 59*(15), 325–343.

Beyer, B. K. (1988). DeveIoping a scope and sequence for thinking skiIls instruction.*Educational Leadership, 7*,26-30.

Chang, Y. H., Chang, C. Y., and Tseng, Y. H. (2010). Trends of science education research: An automatic content analysis. *Journal of Science Education and Technology, 19*(4), 315–331.

Doğan, N. (2005). Yaratıcı düşünme. Demirel Ö. (Ed.*), Eğitimde yeni yönelimler* (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Duruhan, K. ve Çapuk, S. (2011). Fen bilgisi öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilerin materyal tasarımında yaratıcılıklarının değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4* (6).

Doğan, N. (2011). Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık. Demirel, Ö. (Ed.), *Eğitimde yeni yönelimler* içinde (167-196). Ankara: Pegem Akademi.

Duruhan, K. ve Çapuk, S. (2011). Fen bilgisi öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilerin materyal tasarımında yaratıcılıklarının değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 4*(6), 21-46

Erdem, D. (2011). Türkiye'de 2005–2006 yılları arasında yayımlanan eğitim bilimleri dergilerindeki makalelerin bazı özellikler açısından incelenmesi: betimsel bir analiz. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 2* (1), 140-147.

Erdoğmuş, F. U. ve Çağıltay, K. (2009). Türkiye' de eğitim teknolojileri alanında yapılan master ve doktora tezlerinde genel eğilimler. *Akademik Bilişim'09 - XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 11-13 Şubat 2009, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.*

Eşsizoğlu, G. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminde proje tabanlı öğrenmenin üstün zihin düzeyindeki öğrencilerin erişilerine, yaratıcı ve eleştirel düşünme düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Fazlıoğulları, O. ve Kurul, N. (2012). Türkiyedeki eğitim bilimleri doktora tezlerinin özellikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12* (24), 43 – 75.

Fichtner (2005). Reflective learning-Problems and Questions Concerning a Current Contextualization of the Vygotskian Approach. In (Eds.) Hoffmann, M. H.G., Lenhard, J. and Seeger F. *Activity and Sign Grounding Mathematics Education* (179-190). US: Springer

Göktaş, Y., Hasançebi, F., Varışoğlu, B., Akçay, A., Bayrak, N., Baran, M., ve Sözbilir, M. (2012). Türkiye'deki eğitim araştırmalarında eğilimler: Bir içerik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri 12* (1), 443-460.

Guo Z., & Sheffield J. (2008). A paradigmatic and methodological examination of knowledge management research: 2000 to 2004. *Decision Support Systems, 44*, 673-688.

Güleryüz, H. (2001). *Eğitim programlarının dili ve yaratıcı öğrenme*. Pegem Yayıncılık, Ankara, 230 s.

Hranstinski, S., & Keller, C. (2007). An examination of research approaches that underlie research on educational technology: A review from 2000 to 2004. *Journal of Educational Computing Research, 36*(2), 175-190.

Karadağ, E. (2009a). Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelemesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10* (3), 75-87.

Karadağ, E. (2009b, Mayıs). Sınıf öğretmenliği alanında yapılmış lisansüstü tezlerinin tematik açıdan incelemesi. 8. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Eskişehir.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Keselman, H. J., Huberty, C. J., Lix, L. M., Olejnik, S., Cribbie, L. A., Donauhe, B. vd. (1998). Statistical practices of educational researchers: An analyses of their ANOVA, MANOVA, and ANCOVA analyses. *Review of Educational Research, 68*(3), 350-386.

Küçükoğlu, A. ve Ozan, C. (2013). Sınıf öğretmenliği alanındaki lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 4(12),* 27-47.

Lee, M. H., Wu, Y. T., & Tsai, C. C. (2009). Research trends in science education from 2003 to 2007: A content analysis of publications in selected journals. *International Journal of Science Education, 31*(15), 1999- 2020.

Onwuegbuzie, A. J., & Daniel, L. G. (2003). Typology of analytical and interpretational errors in quantitative and qualitative educational research. *Current Issues in Education, 6(2)*. Retrieved from http://cie.asu.edu/ojs/index.php/cieatasu/article/view/1609

Orçan, A. (2013). *Çizgi-roman tekniği ile geliştirilen bilim-kurgu hikâyelerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin ve fiziğe ilişkin tutumlarının gelişimine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ozan, C., ve Köse, E. (2012). Eğitim programları ve öğretim alanındaki araştırma eğilimleri: Bir içerik analizi. *2. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.*

Özden, Y. (2000). Öğrenme ve öğretme, Ankara: Pegem-A Yayıncılık

Öztürk, Ç. Ç. (2013). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Presseisen, B. Z. (1985). Thinking skills: Meanings, models, materials. A. Costa (Ed.), Developing Minds (s. 43-48). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development

Saban A.(2005). *Öğrenme Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar.* Ankara Nobel Yayınevi.

Sevim, O. ve İşcan A. (2012). Türkçenin eğitimi ve öğretimi alanında yapılan yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimelere dönük bir içerik analizi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7* (1).

Seymen, O. ve diğerleri (2009). Türkiye' de yayımlanan sosyal bilimler enstitüsü dergilerinin profili: Marmara ve Ege bölgesi örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12* (22), 281-301.

Sözbilir, M. ve Kutu, H. (2008). Development and current status of science education research in Turkey. *Essays in Education,* 1-22.

Şimşek, A. ve diğerleri (2009). İki binli yıllarda Türkiye'deki eğitim teknolojisi araştırmalarında gözlenen eğilimler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 9* (2), 941-966.

Torrance, E. P. (1966). *Torrance test of creative thinking.* Bensenville, IL: Scholastic Testing Service

Tuzcu, G. (2003). Lisansüstü öğretim için yurtdışına öğrenci göndermenin planlanması. *Milli Eğitim Dergisi, 160,* 155-165.

Yalçınkaya, Y. ve Özkan, H.H. (2012). 2000-2011 yılları arasında eğitim fakülteleri dergilerinde yayımlanan Matematik öğretimi alternatif yöntemleri ile ilgili makalelerin içerik analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (16).

Yanpar-Yelken, T. (2009). Öğretmen adaylarının portfolyoları üzerinde grup olarak yaratıcılık temelli materyal geliştirmenin etkileri. *Eğitim ve Bilim, 34*(153), 83-98.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yalçınkaya Y. ve Özkan, H. H. (2012) 2000-2011 yılları arasında eğitim fakülteleri dergilerinde yayımlanan matematik öğretimi alternatif yöntemleri ile ilgili makalelerin içerik analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *2*(16), 31-45.

Yasavur, H. (2013). *İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi dersinde öğrencilere yaratıcı düşünme becerisini kazandırmak için önerilen etkinliklerin öğretmenler tarafından kullanılma sıklıkları.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Yavuzer, H. (1994). *Yaratıcılık.* İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.